

N:o 142.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående försäljning af viss del utaf skogsinstitutets nuvarande tomt; gifven Stockholms slott den 4 april 1907.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen medgifva,

att, därest Hans Maj:t Konungen kommer att till Nobelstiftelsen eller annan därmed jämförlig institution för bebyggande upplåta det område af omkring 3,000 kvadratmeter utaf skogsinstitutets nuvarande tomt, hvilket enligt Riksdagens skrifvelse den 18 maj 1905, angående försäljning af två områden af Norra Djurgården, undantagits från försäljningen för att bibehållas under Hans Maj:t Konungens disposition, jämväl äganderätten till detta område må försäljas i enahanda ordning, som i nämnda riksdagsskrifvelse blifvit bestämd.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom.

G U S T A F.

Lars Tingsten.

*Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å
Stockholms slott den 4 april 1907.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: TINGSTEN,
ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
JUHLIN,
SWARTZ.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, statsrådet Tingsten anförde:

Ifrågasatt
byggnadsplats
å Kaptens-
udden för
Nobelstif-
telsen.

»I Nobelstiftelsens af Kungl. Maj:t den 29 juni 1900 fastställda grundstadgar är förutsatt, att stiftelsen skall anskaffa egen lokal för stiftelsens förvaltning jämte högtidssal. För detta ändamål ifrågasatte styrelsen för nämnda stiftelse uti en den 28 december 1905 till riksmarskalksämbetet aflåten skrifvelse att förvärfva tomtplats för en byggnad på den s. k. Kaptensudden å Södra Djurgården eller det område, som är beläget mellan Djurgårdsbrunnsviken och Djurgårdsentréen närmast den från Strandvägen dit ledande bron. Denna plats hade för styrelsen framstått såsom för ändamålet synnerligen lämplig, liksom

det syntes styrelsen påtagligt, att ett förläggande till densamma af stiftelsens ifrågavarande byggnad, som gifvetvis måste blifva af monumental karaktär, borde såväl i och för sig som ock särskildt genom den disposition af omgifvande mark, som därmed möjliggjordes, blifva till fördel för Djurgården och det allmänna.

Kaptensudden, liksom Djurgården i öfrigt, tillhör statsverket, men är upplåten till Hans Maj:t Konungens disposition. Denna dispositionsrätt grundar sig å Riksens Ständers underdåniga skrifvelse den 1 december 1809, hvarigenom Ständerna erbjödo konung Karl XIII att till bestridande af samtliga utgifter för hofhållningen m. m. emottaga en viss årlig summa mot det att till Riksens Ständer öfverlämnades »såsom en i evärdeliga tider åt dem förbehållen rättighet» förvaltningen och användandet af de kungs- och kungsladugårdar m. m., som förut stått under konungarnas omedelbara styrelse, med iakttagande dock att »den här vid hufvudstaden belägna Djurgården bör förblifva under Kungl. Maj:ts enskilda disposition». Den 26 februari 1810 antog Kungl. Maj:t Ständernas erbjudande på sätt och med villkor ofvannämnda skrifvelse innehöle.

Dispositions-
rätten till
Kaptens-
udden.

Besittningsrätten till Kaptensudden hade af Hans Maj:t Konungen upplåtits till enskild person, med hvilken styrelsen för Nobelstiftelsen träffat öfverenskommelse, gällande intill viss, numera förfluten tid, att få denna rätt å sig öfverlåten mot en godtgörelse af 350,000 kronor. Då emellertid styrelsen ansåg det icke kunna ifrågakomma, att en så dyrbar byggnad som den för stiftelsens behof erforderliga skulle uppföras å en tomt, därå, enligt gällande bestämmelser, allenast en på den regerande Konungens regeringstid beroende nyttjanderätt kunde förvärfvas, hemställde styrelsen, det riksmarskalksämbetet måtte vidtaga åtgärder för aflåtande af proposition till Riksdagen rörande upplåtelse till Nobelstiftelsen jämväl af äganderätten till den del utaf Kaptensudden, som erfordrades för ofvannämnda byggnad, mot ett pris af 40 kronor per kvadratmeter af arealen.

Riksmarskalksämbetet, som ansåg ordnandet af Kaptensudden vara en fråga af stor vikt såväl på grund af platsens vackra belägenhet vid stranden af Djurgårdsbrunnsviken som med hänsyn till omgifningarnas beskaffenhet i öfrigt, samt den sålunda föreslagna lösningen af denna fråga innebära mycket beaktansvärda fördelar för Djurgården, anhöll med anledning däraf, att Kungl. Maj:t måtte göra framställning hos Riksdagen i det af Nobelstiftelsens styrelse angifna syfte.

Riksmar-
skalksämbe-
tets yttrande.

Öfver denna framställning inhämtades utlåtande från öfverintendentsämbetet, som i underdånig skrifvelse den 3 april 1906 efter när-

Öfverinten-
dentsämbe-
tets yttrande.

mare utredning af de olika sätt, hvarpå Kaptensudden kunde tänkas för ändamålet böra bebyggas, förklarade sig anse, att detta område icke lämpade sig såsom plats för någon monumental byggnad och i synnerhet icke Nobelstiftelsens, hvilken borde blifva i hög grad representativ. Ämbetet höll före, att Kaptensudden borde förblifva obebyggd, samt afstyrkte på grund däraf det föreslagna köpet.

Ladugårds-
gårdeskom-
missionens
yttrande.

Då fråga härigenom uppstod om beredande af annan plats för Nobelstiftelsens byggnad, infordrades yttrande i ämnet från den af Kungl. Maj:t tillsatta kommissionen för handhafvande af frågor rörande försäljningen af vissa delar af Norra Djurgården m. m. (Ladugårdsgärdeskommissionen), som uti underdånig skrifvelse den 9 maj 1906 anförde, bland annat, följande.

Del af skogs-
institutets om-
råde föresla-
gen till bygg-
nadsplats.

Af de utaf Riksdagen till bebyggande upplåtna områden å Norra Djurgården finnes en plats, som synnerligen väl lämpade sig för det ifrågasätta ändamålet, nämligen den högst belägna delen utaf den af skogsinstitutet för närvarande disponerade lägenheten Stora Blåporten. Denna plats måste utan tvifvel räknas till en af de för uppförande af monumentala byggnader mest lämpliga i hela hufvudstaden. Intagande ett dominerande läge å en afsevärd höjd öfver Djurgårdsbrunnsvikens vattenyta, skulle en i arkitektoniskt afseende framstående byggnad, omgifven af träd och planteringar, därstädes bilda den vackraste fond för Strandvägens nuvarande sträckning, där denna af naturliga skäl måste intaga en annan riktning. Äfven från andra synpunkter sedd, exempelvis från entrén till Södra Djurgården, skulle en sådan byggnad visa sig innehafva ett värdigt och tilltalande läge.

Det område, som å ifrågavarande plats skulle kunna beredas för stiftelsens byggnad, torde blifva för ändamålet fullt tillräckligt, så att icke blott en erforderlig tomtplats erhöles, utan jämväl däromkring ett område för planteringar och ordnande af en byggnadens ändamål motsvarande uppfartsväg och entré med utrymme för vagnar och fotgängare. Att närmare ingå på angifvande af areal och gränser för den tomt, som därstädes kunde upplåtas, vore emellertid i frågans dåvarande läge icke möjligt.

Byggnadsplat-
sens förhållan-
de till stads-
planen.

Det sålunda lämnade nya uppslaget till byggnadsfrågans lösning föranledde styrelsen för Nobelstiftelsen till en början att hos Kungl. Maj:t göra framställning därom, att de myndigheter, hvilka skulle yttra sig i fråga om förslag till stadsplan för de af Riksdagen till försäljning upplåtta delarna af Norra Djurgården, sattes i tillfälle att taga kännedom om och afgifva yttrande öfver ett af styrelsen närmare angif-

vet förslag till plats å skogsinstitutets område för dess ifrågavarande byggnad.

Ladugårdsgärdeskommissionen meddelade, efter härå erhållen remiss, att kommissionen i det af densamma utarbetade förslaget till stadsplan för Norra Djurgården reserverat höjdplatån vid skogsinstitutet för ifrågavarande ändamål.

Stockholms stadsfullmäktige, hvilka därefter bereddes tillfälle att taga del af Nobelstyrelsens senast omförmälda förslag, förklarade sig anse detsamma i flere hänseenden synnerligen tilltalande. En lämpligt förlagd, monumental byggnad å denna plats kunde på ett lyckligt sätt bidraga till gestaltningen af hela denna trakts utseende, under förutsättning likväl, att de närmaste omgifningarna äfven ordnades så, att de harmonierade med anordningarna å det af stiftelsen afsedda området. För att nå de sålunda eftersträfvade resultaten fordrades emellertid, att icke hela det område, stiftelsen ville hafva till sin disposition, bebyggdes, samt att detta område icke inhägnades eller eljest afskildes från omgifningen utan anordnades såsom en för allmänheten öppen park. Vidare syntes icke heller några byggnadskvarter böra ordnas mellan området och Djurgårdsbrunnsviken och i allmänhet byggnadskvarter icke förläggas på för kort afstånd från stiftelsens område. Under nu angifna förutsättningar och villkor — hvilka stadsfullmäktige icke ansåge uppfyllda i Ladugårdsgärdeskommissionens stadsplaneförslag, enligt hvilket byggnadskvarter skulle förläggas nedanför höjden vid skogsinstitutet, — tillstyrkte stadsfullmäktige bifall till den af styrelsen för Nobelstiftelsen framlagda planen till ordnande och bebyggande af det ifrågavarande området.

Stadsfullmäktiges yttrande.

Öfverståthållarämbetet förklarade sig instämma i hvad stadsfullmäktige sålunda anfört.

Öfverståthållarämbetets yttrande.

Slutligen har öfverintendentsämbetet uti ett den 12 sistlidne februari öfver förslaget afgifvet utlåtande anfört, att ämbetet — som hölle före, att frågan om afstående af den önskade byggnadsplatsen kunde afgöras oberoende af stadsplane frågan i öfrigt och till och med komma att bilda en särdeles lämplig utgångspunkt för stadsplanens i denna del ordnande, — ansåge, att Nobelstiftelsens plan, hvars genomförande föranledde ändringar i vissa delar af Ladugårdsgärdeskommissionens stadsplaneförslag, innebure möjligheter till det bästa tänkbara ordnande af ifrågavarande del utaf hufvudstaden, helst Nobelstiftelsen finge anses borga för, att dessa möjligheter, i hvad på stiftelsen ankomme, skulle realiseras i rätt riktning. Öfverintendentsämbetet hemställde emeller-

Öfverintendentsämbetets yttrande.

tid, att vid det ifrågavarande byggnadsområdets eventuella afträdande till Nobelstiftelsen borde fästas det villkor, bland andra, att byggnadsritningarna skulle underställas Kungl. Maj:ts pröfning och godkännande.

Dispositions-
rätten till
skogsinstitu-
tets område.

Beträffande dispositionsrätten till skogsinstitutets nuvarande område torde här böra erinras, att detsamma ingår i de delar af Norra Djurgården, hvilka enligt 1905 års Riksdags beslut skola på det sätt kronan afhändas, att däraf till Stockholms stad kostnadsfritt med äganderätt upplåtas de delar, som enligt en blifvande stadsplan för dessa områden erfordras till gator, torg och allmänna platser äfvensom angränsande vattenområde samt att de återstående delarna försäljas i den ordning, Kungl. Maj:t bestämmer. Från denna upplåtelse undantogs emellertid ett område af 3,000 kvadratmeter utaf den mark, hvilken för närvarande disponeras af skogsinstitutet. Detta område hade nämligen Hans Maj:t Konungen förbehållit sig till personlig disposition, och Riksdagen hade häremot intet att erinra.

Förnyad fram-
ställning af
Nobelstiftel-
sen.

Sedan frågan om plats för Nobelstiftelsens byggnad erhållit den utredning, hvarför redogörelse i det föregående lämnats, inkom styrelsen för stiftelsen den 22 sistlidne februari med förnyad underdånig framställning i ämnet, hvaruti anfördes hufvudsakligen följande.

Stiftelsen hade låtit genom sakkunnig person utreda, huruvida stiftelsens ifrågavarande byggnad kunde ur byggnadsteknisk och stadsplanesynpunkt förläggas till området i fråga, samt — om så vore förhållandet — hvilken del af samma område vore för ändamålet lämpligast. Såsom resultat af denna utredning hade framgått, utom annat, att stiftelsens omhandlade byggnad kunde med synnerlig fördel förläggas till bergshöjden öster om skogsinstitutets nuvarande byggnad, att stiftelsen för sitt ändamål behöfde förfoga öfver en areal af omkring 6,500 kvadratmeter, *men att*, om stiftelsens markförvärf därsammastädes begränsades till den areal, som kunde antagas komma att af själfva byggnaden upptagas, stiftelsen kunde åtnöjas med ett område af omkring 3,000 kvadratmeter, detta likväl under förutsättning att genom den blifvande stadsplanen för området i fråga och genom aftal med vederbörande ägare af omgifvande mark säkerhet kunde vinnas, för att området kring byggnadstomten blefve i skälig utsträckning bibehållen såsom öppen plats och möjlighet beredd stiftelsen att närmast kring byggnaden vidtaga och bibehålla de anordningar, som kunde finnas erforderliga för platsens behöriga ordnande ur arkitektonisk synpunkt.

Härefter hade riksmarskalksämberet i skrifvelse till Nobelstiftelsen meddelat, att Hans Maj:t Konungen, som med lifligt intresse följt de olika förslag, som blifvit framställda till lösande af Nobelstiftelsens

byggnadsfråga, och som funnit det nu framkomna förslaget att för detta ändamål använda någon del af skogsinstitutets tomt vara ur alla synpunkter synnerligen tilltalande och ändamålsenligt, dels hade för afsikt att uttaga det för hans disposition undantagna området af 3,000 kvadratmeter å den högst belägna delen af skogsinstitutets område eller just den del däraf, hvilken enligt stiftelsens och Ladugårdsgärdeskommissionens åsikt vore den för ändamålet mest lämpade, och dels förklarar sig vilja till Nobelstiftelsens förmån afstå dispositionsrätten till ifrågavarande område af 3,000 kvadratmeter under villkor, att Nobelstiftelsen förvärfvade och till Djurgården återställde den till enskild man nu upplåtna dispositionsrätten till Kaptensudden. Härigenom hade Hans Maj:t Konungen velat befrämja en sak, som för Djurgården i dess egenskap af folkpark vore af synnerligen stor betydelse, nämligen Kaptensuddens frigörande från enskild besittningsrätt, så att denna naturskönt och i närheten af Djurgårdsentréen belägna lägenhet för framtiden kunde blifva öppen och tillgänglig och i sådant syfte på lämpligt sätt iordningsställas.

Lika med Ladugårdsgärdeskommissionen hade Nobelstiftelsens styrelse funnit, att förläggandet till skogsinstitutets tomt af stiftelsens monumentala byggnad skulle åt densamma bereda ett enastående förnämt läge liksom ock att byggnaden, dit förlagd och omgifven af träd och planteringar, skulle bilda en anslående fond för Strandvägens nuvarande sträckning, där denna af naturliga skäl måste intaga en annan riktning, och sålunda komma att på ett lyckligt sätt medverka till förskönandet af en af hufvudstadens vackraste platser. Också hade samtliga de myndigheter, som blifvit hörda i fråga om stadsplanen för ifrågavarande del af Norra Djurgården, med godkännande upptagit tanken på att Nobelstiftelsens centrala byggnad skulle förläggas till omhandlade plats. Och om, på sätt Hans Maj:t Konungen ifrågasatt, stiftelsen i sammanhang med markförvärfvet på skogsinstitutets tomt inlöste och till Djurgården återställde besittningsrätten till Kaptensudden, skulle därmed också åt hufvudstaden och det allmänna beredas den afsevärda fördelen, att sistnämnda lägenhet, som för framtiden icke borde vare sig helt eller delvis till enskilde upplåtas, kunde ordnas och bibehållas såsom öppen plats.

Genom att på angifvet sätt inlösa och till Djurgården öfverlämna besittningsrätten till Kaptensudden skulle stiftelsen sålunda kunna bereda sig möjlighet att förvärfva den Hans Maj:t Konungen tillkommande dispositionsrätt till de 3,000 kvadratmeter å skogsinstitutets område, som stiftelsen tänkt sig såsom blifvande byggnadstomt. Emel-

lertid funne stiftelsens styrelse det fortfarande icke kunna ifrågakomma, att en så dyrbar byggnad, som den för stiftelsens behof erforderliga, skulle uppföras på en tomt, därå allenast dispositionsrätt kunde förvärfvas, utan måste stiftelsen, för att kunna till det afsedda ändamålet använda tomten, till densamma förvärfva full äganderätt. Och då vid Riksdagens ofvanberörda medgifvande till försäljning af vissa delar af Norra Djurgården här omhandlade 3,000 kvadratmeter blifvit från försäljning undantagna, hemställde styrelsen, att Kungl. Maj:t ville föreslå Riksdagen medgifva, att jämväl nu ifrågavarande, Hans Maj:t Konungen förbehållna område af omkring 3,000 kvadratmeter finge för angifna ändamålet kronan afhändas på det sätt, som i 1905 års riksdagsbeslut blifvit bestämdt för öfriga delar af i beslutet afsedda områden af Norra Djurgården.

Uti hvad styrelsen sålunda anfört och hemställt har riksmarskalksämberet enligt underdånig skrifvelse den 2 nästlidne mars till alla delar instämt.

Departements-
chefens ytt-
rande.

Det föreliggande förslaget synes innebära ett lyckligt uppslag till lösning af den i och för sig svåra frågan om reglerandet af stadsplan för det i Strandvägens fond belägna, synnerligen vackra terrängparti, som utgöres af skogsinstitutets nuvarande område. Nobelstyrelsens af myndigheterna förordade förslag erbjuder nämligen en möjlighet att på ett tilltalande och platsen värdigt sätt ordna detta parti genom att därstädes uppföres en af planteringar eller parkanläggning omgifven monumental byggnad. Såsom öfverintendentensämberet framhållit, lämnar förslaget förverkligande ock en lämplig utgångspunkt för uppgörandet af stadsplan för hela det på norra stranden af Djurgårdsbrunnsviken belägna, till försäljning upplåtna området af Norra Djurgården.

Af det föregående inhämtas, att Nobelstiftelsen skulle af Hans Maj:t Konungen förvärfva besittningsrätten till de 3,000 kvadratmeter af ifrågavarande område, som förbehållits Hans Maj:ts disposition, och att dessa 3,000 kvadratmeter skulle uttagas å den högst belägna delen af skogsinstitutets tomt. Visserligen lærer det icke, innan stadsplanen blifvit vederbörligen fastställd, få anses slutligen afgjort, att Hans Maj:t Konungen kommer att uttaga ifrågavarande 3,000 kvadratmeter på nämnda del af tomten, då det ju, förrän dylik fastställelse ägt rum, icke är bestämdt, att detta område får bebyggas, men man torde under nuvarande förhållanden böra utgå från, att dylik tillåtelse erhålles och att Hans Maj:t Konungen under sådana omständigheter lämnar sitt nämnda medgifvande till uttagande af det honom tillkom-

mande området å den ifrågasatta platsen. Frågan gäller nu äganderätten till det område, hvartill Hans Maj:t Konungen sålunda skulle upplåta dispositionsrätten. Något bemyndigande för Kungl. Maj:t att öfverlåta äganderätten till detta område har icke af Riksdagen gifvits, och därför är det sådant bemyndigande som synes mig nu böra af Riksdagen begäras. Om dispositionsrätten och äganderätten skulle således särskilda aftal träffas — med Hans Maj:t Konungen om den förra, med staten om den senare. Något förberedande köpeaftal om nämnda äganderätt föreligger emellertid ännu icke, hvadan något pris ej heller kan i frågans nuvarande läge angifvas. Vid bedömandet af köpeskillingens storlek torde icke böra förbises, att det gäller uppförandet af en monumental byggnad, på hvars yttre måste ställas särskilda anspråk, att vissa inskränkningar uti tomtområdets fria disposition måste i ett blifvande köpeaftal föreskrifvas, i syfte att platsens bebyggande och anordningarna därstädes måtte ske på ett värdigt sätt, samt att någon särskild inkomst af denna byggnad icke är att förvänta, hvaremot man icke bör lämna ur räkningen, att området i fråga utläggande till park ej skulle medföra någon inkomst för staten, och att prisen å de tomter, som äro belägna intill den Nobelstiftelsens blifvande byggnad omgifvande planteringen eller parkanläggningen, komma att röna ett gynnsamt inflytande af det utmärkta läge, som de sålunda erhålla.

Af Nobelstiftelsen har härjämte ifrågasatts att få inköpa ytterligare 3,500 kvadratmeter, men något bemyndigande af Riksdagen för Kungl. Maj:t till en dylik försäljning erfordras icke, då detta område ingår i den del af Norra Djurgården, till hvars försäljande Kungl. Maj:t redan erhållit dylikt medgifvande. Här synes endast böra anmärkas, att vid bestämmande af köpesumman samma synpunkter böra beaktas, som i fråga om köpeskillingen för det nu ifrågavarande området af 3,000 kvadratmeter.

Såsom jag redan nämnt, synes det vara önskvärdt, att när tidpunkten för afslutande af aftal är inne, Kungl. Maj:t må äga befogenhet att utan tidsutdräkt afgöra ärendet, äfven beträffande upplåtelse af äganderätten till de 3,000 kvadratmeter af skogsinstitutets nuvarande område å Norra Djurgården, hvilka förbehållits Hans Maj:t Konungens disposition. Skulle emellertid icke någon öfverenskomelse mellan Hans Maj:t Konungen och Nobelstiftelsen komma till stånd, men Konungen finna sig böra för annat, med öfverlåtelsen till denna stiftelse jämförligt ändamål, hvars förverkligande i lika hög grad komme att tillgodose platsens värdiga bebyggande, upplåta sin

dispositionsrätt till detta område, synes medgifvandet att försälja ifrågavarande äganderätt äfven böra omfatta en sådan eventualitet.

På grund af hvad jag sålunda anført, får jag i underdånighet hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva,

att, därest Hans Maj:t Konungen kommer att till Nobelstiftelsen eller annan därmed jämförlig institution för bebyggande upplåta det område af omkring 3,000 kvadratmeter utaf skogsinstitutets nuvarande tomt, hvilket enligt Riksdagens skrifvelse den 18 maj 1905, angående försäljning af två områden af Norra Djurgården, undantagits från försäljningen för att bibehållas under Hans Maj:t Konungens disposition, jämväl äganderätten till detta område må försäljas i enahanda ordning, som i nämnda riksdagsskrifvelse blifvit bestämd.»

Hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, på tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter, bifalla, och skulle nådig proposition af den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo:

G. Hagbergh.